

ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με **τίτλο «Απασχόληση, Καινοτομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»** με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από **τους κ.κ. Γεώργιο Γωνιωτάκη, Δημήτρη Γιατρά και Παναγιώτη Συριόπουλο.**

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε **ο κ. Γ. Γωνιωτάκης**, μέλος Ε.Ε. Ο.Κ.Ε.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες **οι κ.κ. Δημήτριος Ζιώμας, Οικονομολόγος – Ερευνητής (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών), Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος, Επιστημονικός Συνεργάτης ΓΣΕΕ και Παρασκευάς Παρασκευόπουλος, Οικονομολόγος – Σύμβουλος Ανάπτυξης.** Από πλευράς Ο.Κ.Ε. συμμετείχε και είχε τον επιστημονικό συντονισμό **η Δρ Αφροδίτη Μακρυγιάννη**, επιστημονική συνεργάτης της Ο.Κ.Ε.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τρεις (3) συνεδριάσεις και η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της, στις 7/10/2013.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., αφού ολοκλήρωσε την συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της **26^{ης} Νοεμβρίου 2013**, διατύπωσε την υπ' αριθ. **293** Γνώμη της.

1. Εισαγωγή

Η απόφαση της ΟΚΕ τον Ιανουάριο του 2013 οδήγησε στην έκδοση γνώμης για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα (Γνώμη Νο 285/ Φεβρουάριος 2013). Η συγκεκριμένη Γνώμη, προσεγγίζοντας το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας και εξετάζοντας την υφιστάμενη κατάσταση σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αναδεικνύει την σημασία των συλλογικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και προσδιορίζει τα βασικά προβλήματα, ελλείψεις και δυσκολίες που αυτές αντιμετωπίζουν, σήμερα, στην Ελλάδα.

Σε διαφορετική εποχή, η έκδοση της προαναφερόμενης Γνώμης θα είχε κυρίως ακαδημαϊκό ενδιαφέρον και ελάχιστα κοινωνικό και επιχειρηματικό. Οι παρούσες συνθήκες, της γενικευμένης κρίσης και της κατάρρευσης των υφιστάμενων δομών της οικονομίας, αλλάζουν τα δεδομένα και τις προτεραιότητες. Η Γνώμη της ΟΚΕ μπορεί να αποτελέσει εγχειρίδιο και οδηγό για δράση, στο χώρο της πραγματικής και νέας οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη και τις θετικές επιδράσεις που έχει η κοινωνική επιχειρηματικότητα στην δημιουργία θέσεων εργασίας. Στην οπτική αυτή τοποθετείται και η απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΟΚΕ για ένα δεύτερο κύκλο επεξεργασίας του τομέα της κοινωνικής οικονομίας και αξιολόγησης του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, στοχεύοντας στην στήριξη και ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Συγκεκριμένα η παρούσα Γνώμη «πατώντας» στο νόμο 4019/2011 επιχειρεί να διευρύνει το περιεχόμενο (νομικό – θεσμικό των φορέων της κοινωνικής οικονομίας), τοποθετώντας την στο κέντρο των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Εξετάζοντας την υφιστάμενη κατάσταση, βασική διαπίστωση αποτελεί το ότι η κοινωνική οικονομία – κοινωνική επιχειρηματικότητα στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες έχει προκύψει, όχι ως προϊόν ανάγκης, αλλά, ως η έκφραση ενός κοινωνικού και οικονομικού πολιτισμού, με βασικά χαρακτηριστικά τη συλλογικότητα και την κοινωνική αλληλεγγύη και σήμερα καλύπτει ένα αξιοπρόσεκτο ποσοστό της οικονομίας. Παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα, η κοινωνική οικονομία ξεκίνησε από άλλη αφετηρία, σήμερα η ανάπτυξη της

προκύπτει ως άμεση αναγκαιότητα και ως ισχυρή συνιστώσα στο νέο μοντέλο επανεκκίνησης της οικονομίας. Πολλές κρατικές δομές που συμμετείχαν στην οικονομική δραστηριότητα, άμεσα ή έμμεσα, νεκρώνουν ή καταρρέουν. Δημιουργείται ένα τεράστιο κενό, το οποίο μπορεί να καλυφθεί μόνο από νέες συλλογικότητες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Από την άποψη αυτή, απαιτούνται συντονισμένες παρεμβάσεις και καινοτόμες πρωτοβουλίες, αλλά και ο ακριβής προσδιορισμός της φύσης των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που εντάσσονται στη σφαίρα της κοινωνικής οικονομίας.

Όπως έχει επισημανθεί στην προηγούμενη Γνώμη της ΟΚΕ, η αναφορά στην κοινωνική επιχειρηματικότητα οφείλει να μας παραπέμπει στην συλλογική επιχειρηματικότητα, με έντονο το στοιχείο της παραγωγής προστιθέμενης αξίας, που θα κρατάει τα στοιχεία της κοινωνικότητας και της αλληλεγγύης, χωρίς να ενοχοποιεί τα επιχειρηματικά κίνητρα και το κέρδος.

Είναι άμεση αναγκαιότητα να επανατοποθετηθούμε στην έννοια της κοινωνικής ανάπτυξης και του δημοσίου συμφέροντος. Το στερεότυπο ότι το δημόσιο συμφέρον ταυτίζεται σχεδόν με τον κρατισμό έχει ξεπεραστεί. Στην ευρεία έννοια του δημοσίου συμφέροντος μπορούν να ενταχθούν και ιδιωτικές πρωτοβουλίες και προφανώς οι νέες οικονομικές συλλογικότητες οι οποίες εμπεριέχονται στην έννοια της κοινωνικής οικονομίας.

Στην βάση της προαναφερόμενης οπτικής, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στην οποία συμμετέχουν όλοι οι κοινωνικοί εταίροι μπορεί να συμβάλλει ενεργά στην ανάδειξη πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας που δημιουργικά επωάζονται, στις παρούσες συνθήκες της κρίσης. Ανάλογες όμως παρεμβάσεις, είναι αναγκαίο να γίνουν και από την πλευρά της κυβέρνησης, ούτως ώστε, η κοινωνική επιχειρηματικότητα να αναβαθμισθεί στην ατζέντα τόσο της κεντρικής διοίκησης, όσο και των περιφερειών.

2. Το Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Είναι κοινή πεποίθηση τόσο των αρμόδιων ευρωπαϊκών αρχών όσο και των εθνικών αρχών και των κοινωνικών εταίρων ότι η ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα διαθέτει ενδογενώς τη δυνατότητα να αποτελέσει -παράλληλα και ταυτόχρονα- ένα σημαντικό συντελεστή της στρατηγικής εξόδου από την κρίση, μία σημαίνουσα πηγή διατήρησης και δημιουργίας θέσεων εργασίας και –τέλος- έναν δραστικό καταλύτη στην αναδιαμόρφωση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού της χώρας.

Δεδομένης της υπανάπτυξης του τομέα, προτεραιότητα των αρμόδιων αρχών απετέλεσε η θεσμική οριοθέτηση του. Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε με τον Ν. 4019/2011 *Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα και άλλες διατάξεις*¹ ο οποίος όρισε έναν νέο συγκεκριμένο και μη περιεκτικό τύπο κοινωνικής επιχείρησης: την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) και προέβλεψε τη δημιουργία Μητρώου Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι από μόνη της η δημιουργία του Μητρώου δεν αποτελεί κίνητρο για την δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων. Αξιολογώντας δε τα κίνητρα που δίνονται για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας διαπιστώνεται ότι αυτά είναι περιορισμένα και σε γενικές γραμμές είναι περίπου τα ίδια με αυτά που ισχύουν για όλες τις μορφές επιχειρήσεων.

Δυστυχώς, οι ανεπάρκειες και οι αδυναμίες του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου αναπαράχθηκαν όπως διαπιστώνεται και στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία το οποίο ακολούθησε. Ως Γενική Παρατήρηση, η ΟΚΕ επισημαίνει ότι τα βασικά προβλήματα του Στρατηγικού Σχεδίου προκύπτουν από το γεγονός ότι ο τελικός του στόχος είναι αρκετά ασαφής.

¹ ΦΕΚ 216^Α/30-09-2011.

Στις παρούσες συνθήκες ανεπαρκούς εμπειρίας και χαμηλής ανταπόκρισης, οι αρμόδιες ευρωπαϊκές και εθνικές Αρχές συγκρότησαν μια Καθοδηγητική Επιτροπή Εμπειρογνομώνων² στρατηγικού χαρακτήρα και έθεσαν ως πρώτη προτεραιότητα την εγκαθίδρυση υποστηρικτικής λειτουργίας στην κοινωνική επιχειρηματικότητα. Η λειτουργία αυτή μπορεί να ασκείται μέσω μονάδων / γραφείων που σχηματίζονται σε υφιστάμενους δεκτικούς προς τούτο φορείς και έχουν περιφερειακή διάσταση.

Η ΟΚΕ αναφέρει ενδεικτικά ορισμένα εν δυνάμει παραδείγματα τέτοιων μονάδων/ γραφείων, όπως: α) της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (κοινωνικής οικονομίας-κοινωνικής παραγωγής), β) της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, γ) της Κοινωνικής Αλληλεγγύης και δ) της Κοινωνικής Κατανάλωσης και της Προστασίας του Περιβάλλοντος.

Αναλυτικότερα και όσον αφορά στο *Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας* περιλαμβάνονται τρεις Άξονες Δράσης::

Ο Άξονας 1 αφορά στην υποστήριξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας η οποία προβλέπεται να διενεργηθεί μέσω της συγκρότησης:

- α. ενός Μηχανισμού Υποστήριξης για την ανάπτυξη και προώθηση των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και άλλων πρωτοβουλιών Κοινωνικής Οικονομίας,
- β. ενός Εθνικού Παρατηρητηρίου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα,
- γ. Περιφερειακών Μηχανισμών για την υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και
- δ. από το συνολικό συντονισμό των πολιτικών από την Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και Κοινωνικής Οικονομίας (ΚΕΚΟ).

Αξιολογώντας τον προαναφερόμενο Άξονα η ΟΚΕ επισημαίνει ότι εκείνο που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι η διαφοροποίηση των εννοιών της «θέσπισης / εγκαθίδρυσης λειτουργίας υποστήριξης» που αναφέρει η

² Steering Committee of Experts.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή³ και της «συγκρότησης μηχανισμού υποστήριξης» που προβλέπει το *Στρατηγικό Σχέδιο*. Στην πρώτη περίπτωση η λειτουργία στήριξης είναι παράγωγο αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης υφιστάμενων δομών με τις όποιες επιμέρους τροποποιήσεις/προσαρμογές, ενώ στη δεύτερη περίπτωση η λειτουργία στήριξης είναι σύμφυτη με τη δημιουργία μίας νέας για τον σκοπό αυτό οργανωτικής δομής.

Βασική θέση της ΟΚΕ είναι ότι η δημιουργία ενός νέου αυτοτελούς οργανωτικού μηχανισμού παροχής υποστήριξης εκτός του πλαισίου των υφιστάμενων φορέων θα είναι αναποτελεσματική, καθότι δεν θα μπορεί να κινητοποιήσει υφιστάμενους πόρους που διαθέτουν σήμερα οι εμπλεκόμενοι κοινωνικοί εταίροι. Υπάρχει επομένως η ανάγκη δημιουργίας μίας ανεξάρτητης και ολοκληρωμένης υποστηρικτικής δομής για την κοινωνική οικονομία σε κεντρικό επίπεδο που θα αναλάβει την διασύνδεση και ανάδειξη όλων εκείνων των φορέων που μπορούν να εμπλακούν στην στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Προτείνεται ο ρόλος αυτός να αποδοθεί στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας η λειτουργία της οποίας υποστηρίζεται σε συνεχή βάση και από τους συμμετέχοντες σ' αυτήν κοινωνικούς εταίρους. Βεβαίως, οι αρμόδιες υπηρεσίες του ελληνικού δημοσίου (ΕΥ ΚΕΚΟ) μπορούν να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των όποιων συμβούλων επιθυμούν.

Στη συνέχεια ο Άξονας 2 του *Στρατηγικού Σχεδίου* αφορά στην επιχορήγηση των αρχικών επιχειρηματικών σχεδίων των Κοιν.Σ.Επ.

Αξιολογώντας την έννοια της «επιχορήγησης κεφαλαίου» που χρησιμοποιείται στον προαναφερόμενο Άξονα, η ΟΚΕ διαπιστώνει αντίφαση με την έννοια των «συγχρηματοδοτούντων εταίρων» που έχει εισάγει ο Ν. 4019/2011. Στην οπτική του Νόμου, η ίδια η πράξη ανεύρεσης των αναγκαίων κεφαλαίων αποτελεί συντελεστή σχηματισμού «κοινωνικών» επιχειρήσεων. Συνεπώς, η όποια επιχορηγητική ενίσχυση κεφαλαίου θα πρέπει να δίνεται στους συγχρηματοδοτούντες εταίρους (εν προκειμένω συμμετέχοντα νομικά πρόσωπα) και όχι στην ίδια την επιχείρηση. Στην οπτική του Ν. 4019/2011 το

³ Στην επιστολή του Επιτρόπου κ. L. Andor της 25/07/2012 προς τον Έλληνα Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας κ. Ι. Βρούτση η 1^η προτεραιότητα που τίθεται εκ μέρους της ΕΕ είναι "Establishing of a social economy support function".

Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί τον «ύστατο επενδυτή, χρηματοδότη ή εγγυητή» και όχι μηχανισμό παροχής επιχορηγήσεων επενδυτικών σχεδίων, όπως διαφαίνεται στον Άξονα 2 του Στρατηγικού Σχεδίου.

Τέλος, ο Άξονας 3 του *Στρατηγικού Σχεδίου* αφορά στην δημιουργία του χρηματοπιστωτικού ιστού λειτουργίας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Η πρώτη σχετική πράξη αφορά στην αξιοποίηση των προκαταβολών κεφαλαίου που επιστρέφονται ως συμπληρωματική ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα και η δεύτερη σχετική πράξη αφορά τη δημιουργία νέων θεσμικών φορέων, όπως Μικρο-Πιστωτικά Ιδρύματα (Micro Finance Institutions - MFIs), για την παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων και υπηρεσιών προς τις Κοιν.Σ.Επ.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι το πρώτο εργαλείο είναι προβληματικό όσον αφορά τη δυνατότητα επιστροφής, καθότι η επιστροφή ενός ποσού που έχει χρησιμοποιηθεί για την αγορά εταιρικών μεριδίων μπορεί να προέλθει μόνο από το κέρδος που αυτή η συμμετοχή συνεπάγεται, γεγονός που έρχεται σε αντίφαση με την μη κερδοσκοπική λειτουργία που ορισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν επιλέξει ή θα επιλέξουν να υιοθετήσουν. Εναλλακτικά, το ποσό αυτό μπορεί να προκύψει από την εξαγορά του μεριδίου από την κοινωνική επιχείρηση κατά την αποχώρησή του εν λόγω εταίρου, ή την εκκαθάριση της κοινωνικής επιχείρησης.

Το δεύτερο εργαλείο είναι –όπως αναγνωρίζει το ίδιο το *Σχέδιο*– μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητας καθότι «Η εφαρμογή του θεσμού των μικροπιστώσεων φαίνεται να είναι δύσκολη στην παρούσα συγκυρία στην Ελλάδα ...». Το πρόβλημα στην προαναφερόμενη εκτίμηση είναι ότι αγνοούνται εντελώς υφιστάμενοι χρηματοπιστωτικοί φορείς, όπως οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστικές τράπεζες. Υπενθυμίζεται σχετικά ότι η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα ⁴ ήδη διαχειρίζεται στην Ελλάδα το ευρωπαϊκό πρόγραμμα μικροχρηματοδοτήσεων Progress που αφορά ιδίως τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

⁴ <http://www.pancretabank.gr/cms/createpage.aspx?pageid=70>

Προχωρώντας στη Συνολική Αξιολόγηση του Σχεδίου η ΟΚΕ επισημαίνει ως το σημαντικότερο πρόβλημα του Σχεδίου ότι αυτό κινείται κατά μήκος μιας άμεσης τυπικής συσχέτισης «κράτους»/«δημόσιας υπηρεσίας» - «κοινωνίας των πολιτών» που την αντιλαμβάνεται ως το σύνολο εκείνων των ατόμων που εκπληρώνουν τα κατά περίπτωση τιθέμενα κριτήρια επιλεξιμότητας και όχι ως ενεργές ή υπό συγκρότηση συλλογικότητες. Στο σχήμα αυτό από τη μια πλευρά βρίσκεται ο δημόσιος πάροχος και από την άλλη ο ατομικός δικαιούχος/επωφελούμενος. Για το λόγο αυτό, το Σχέδιο Δράσης δεν τοποθετεί τις συστατικές δράσεις του στο υφιστάμενο πλαίσιο φορέων και δραστηριοτήτων ως δυναμική λειτουργία, αλλά επιδιώκει να κατασκευάσει εκ του μηδενός έναν νέο μηχανισμό στήριξης.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι οι πλέον βασικές συλλογικότητες είναι οι τοπικές οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων που συμμετέχουν στην ΟΚΕ, τα Επιμελητήρια καθώς και οι Ομοσπονδίες Συνεργατισμών. Επισημαίνεται ότι οι δύο πρώτες κατηγορίες φορέων έχουν περιφερειακή εμβέλεια, πανελλαδική κάλυψη και διαθέτουν συμπληρωματικές εξειδικεύσεις (αντίστοιχα εργασίας και επιχειρηματικότητας)⁵ ενώ η τρίτη κατηγορία φορέων⁶ δεν υφίσταται ακόμα στην Ελλάδα. Επίσης σημαντικός είναι ο ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών στην ανάπτυξη τοπικών μορφών επιχειρηματικής δραστηριότητας.

3. Συμπεράσματα και Προτάσεις

Μετά από την αναλυτική μελέτη του Στρατηγικού Σχεδίου για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας αλλά και την προσέγγιση της υφιστάμενης κατάστασης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα η ΟΚΕ καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα και προτάσεις:

⁵ Στην πραγματικότητα πρόκειται περί δικτύων.

⁶ Ενδεικτικά σημειώνεται ότι σύμφωνα με την υφιστάμενη διεθνή εμπειρία, το 80% των βιώσιμων συνεργατισμών προέρχονται από το μετασχηματισμό εν λειτουργία προβληματικών ιδιωτικών επιχειρήσεων ή ως διαδοχή των μισθωτών στην ιδιοκτησία της, ενώ το υπόλοιπο 20% προέρχεται από επιχειρήσεις που έχουν κλείσει, ή συστήνονται από ομάδες ανέργων.

Α. Η καρδιά του όλου συστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας είναι το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχει ήδη αναγνωρίσει⁷ ότι το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί κεντρικό πυλώνα της χρηματοπιστωτικής συνιστώσας της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και κατανάλωσης και εκφράζει την ανησυχία της για την αδικαιολόγητη καθυστέρηση που έχει σημειωθεί στη σύστασή του παρά το γεγονός ότι αποτελεί καινοτομία διεθνούς επιπέδου.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι ο έλεγχος των παρεχόμενων χρηματοδοτήσεων εκ μέρους του Ταμείου αποτελεί και την αποτελεσματικότερη τεχνική βοήθεια στο σχηματισμό κοινωνικών επιχειρήσεων. Το Ταμείο θα πρέπει μάλλον να λειτουργήσει περισσότερο ως Κεφάλαιο Επιχειρηματικού Κινδύνου, παρά ως μηχανισμός διανομής επιχορηγήσεων και χρηματοδοτήσεων σε επιχειρήσεις που άλλοι φορείς έχουν προ-αξιολογήσει ως «βιώσιμες».

Β. Έναν από τους κεντρικούς στόχους της κοινωνικής επιχειρηματικότητας θα πρέπει να αποτελέσει η διατήρηση των θέσεων απασχόλησης στις προβληματικές ιδιωτικές επιχειρήσεις είτε μέσω της οικονομικής συμμετοχής των μισθωτών στο κεφάλαιο της επιχείρησης, είτε μέσω του μετασχηματισμού τους από ιδιωτικές σε κοινωνικού χαρακτήρα επιχειρήσεις.

Υπενθυμίζεται σχετικά ότι η ΕΕ υποστηρίζει ενεργά την Χρηματοπιστωτική Συμμετοχή των Μισθωτών⁸ στις επιχειρήσεις στις οποίες εργάζονται. Η πρώτη σχετική Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την προώθηση της συμμετοχής των μισθωτών στα κέρδη, τα οικονομικά αποτελέσματα και το μετοχικό κεφάλαιο των επιχειρήσεων χρονολογείται από το 1992 [92/443/EEC].

Γ. Οι παρεμβάσεις στο πεδίο της διατήρησης των θέσεων εργασίας μπορούν πρακτικά να διενεργηθούν και μέσω κοινών ή συμπληρωματικών δράσεων των οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων, των Επιμελητηρίων, των Ομοσπονδιών Συνεργατισμών (που συμβάλλουν επίσης στην ενδεχόμενη νέα δικτύωση των υπό σχηματισμό κοινωνικών επιχειρήσεων) και του ΟΑΕΔ. Στην

⁷ Γνώμη Νο 285, Φεβρουάριος 2013 «*Η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα*».

⁸ *Employees Financial Participation*.

περίπτωση αυτή ο ΟΑΕΔ θα πρέπει να τροποποιήσει τα μητρώα του ώστε να υπάρξει σύνδεση με την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Δ. Η συνεργασία των φορέων στήριξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μπορεί να υλοποιηθεί μέσω της συγκρότησης τυπικών εταιρικών συμπράξεων⁹ περιφερειακής / τοπικής αναφοράς. Εάν δε στα προαναφερόμενα προστεθούν και οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί, τότε προκύπτει η στοιχειώδης δομή παρέμβασης για την στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε περιφερειακή / τοπική κλίμακα.

Τέλος, μέσα από τη συστηματική προσέλκυση διεθνών συγχρηματοδοτικών πόρων για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μπορούν να ξεπεραστούν οι περιορισμοί που θέτει η τρέχουσα δημοσιονομική κατάσταση και το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Ε. Οι δυνητικοί αποδέκτες/επωφελούμενοι από την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι από τη μια πλευρά οι νέοι σε αναζήτηση εργασίας και οι άνεργοι και επισφαλείς εργαζόμενοι και από την άλλη οι επισφαλείς αυτοαπασχολούμενοι και μικροί επιχειρηματίες. Οι μεν επισφαλείς εργαζόμενοι και επιχειρηματίες βρίσκονται στο πλαίσιο συλλογικοτήτων που λειτουργούν. Οι δε νέοι, άνεργοι και αυτοαπασχολούμενοι οφείλουν να συγκροτήσουν συλλογικότητες για να καταστούν αποδέκτες/επωφελούμενοι..

Η μη πρόσληψη των αποδεκτών / επωφελουμένων ως συλλογικοτήτων περιορίζει το υφιστάμενο *Σχέδιο Δράσης* από το να θέσει ως άμεση προτεραιότητα την αυτό-οργάνωση των ήδη υφιστάμενων οργανώσεων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και κατανάλωσης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο οι οποίες και θα υποβοηθήσουν ενεργητικά και αποφασιστικά στη συνέχεια το σχηματισμό νέων συλλογικοτήτων.

Πρακτικά αυτό σημαίνει και την υποβοήθηση της οργάνωσης των ήδη υφιστάμενων: α) συνεργασιμών, β) συνεταιρισμών και των γ) λοιπών οργανώσεων σε αντίστοιχες Ομοσπονδίες και όλων μαζί σε μια Εθνική

⁹ Formal Partnerships.

Συνομοσπονδία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και Κατανάλωσης. Οι αντίστοιχες τοπικές οργανώσεις και οι εθνικές Ομοσπονδίες με τον τρόπο αυτό μπορούν να αποτελέσουν τους φορείς διαμεσολάβησης των όποιων δημόσιων παροχών αλλά και παροχής τεχνικής και λοιπής βοήθειας συνεργατικού χαρακτήρα για τη συγκρότηση και αποτελεσματική λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων.

Επομένως, η πρόταση του *Σχεδίου Δράσης* για το σχηματισμό ενός Εθνικού Παρατηρητηρίου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα αποτελεί το εξ αντικειμένου υποκατάστατο της απουσίας αυτό-οργάνωσης του τομέα. Προφανώς η παρακολούθηση και η αξιολόγηση θα έπρεπε να αποτελούν αρμόδια καθήκοντα των Ομοσπονδιών και της Εθνικής Συνομοσπονδίας.

Βεβαίως, η αυτό-οργάνωση του χώρου της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και κατανάλωσης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί από τη μία στιγμή στην άλλη αλλά θα πρέπει να ακολουθήσει μία συγκεκριμένη διαδικασία που περιλαμβάνει ανοικτές τοπικές συζητήσεις, περιφερειακές συνδιασκέψεις, εθνικά συνέδρια, κ.ο.κ. Η συνολική διαχείριση αυτής της διαδικασίας από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή είναι δυνατή, θεμιτή και επιθυμητή.

Ζ. Η επιμορφωτική διαδικασία σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας πρέπει να αποτελεί παράλληλη και συμπληρωματική προτεραιότητα όπως ορθά προβλέπει το *Σχέδιο Δράσης*. Θα πρέπει, όμως, να προβλεφθεί και η οργανική διασύνδεσή της με την προσπάθεια σύστασης κοινωνικών επιχειρήσεων και με τις κοινωνικές επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν. Αυτή η προσέγγιση προϋποθέτει το σχεδιασμό και την ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών υπηρεσιών¹⁰ και καθιστά επίσης τις τοπικές οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων και τις Ομοσπονδίες Συνεργατισμών στρατηγικούς φορείς εκπαίδευσης / επιμόρφωσης / διάχυσης πληροφόρησης.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η δημιουργία ενός Ινστιτούτου για την Κοινωνική Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα με στόχο την αμφίδρομη

¹⁰ Ως παράδειγμα αναφέρονται οι σχετικές προσεγγίσεις που αναπτύσσει το Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής – ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ με τα εκπαιδευτικά προγράμματα για την Προστασία των Καταναλωτών, την Κοινωνική Οικονομία και τη Διοίκηση Κοινωνικών Φορέων που υλοποιεί.

διασύνδεση με την ακαδημαϊκή / εκπαιδευτική κοινότητα, εθνικά και διεθνώς, είναι επιθυμητός υπό τη μορφή της τυπικής εταιρικής σύμπραξης μεταξύ των προαναφερόμενων φορέων.

Στ. Το *Σχέδιο Δράσης* αναδεικνύει τη σημασία των διάφορων εργαλείων στη λειτουργία του συστήματος υποστήριξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Τα εργαλεία αυτά θα πρέπει να προκύψουν και μετά από συνεργασία και με τους αρμόδιους φορείς του εξωτερικού για την εισαγωγή νέων και την προσαρμογή των υφιστάμενων. Σκόπιμη επίσης κρίνεται η εισαγωγή επενδυτικών κοινωνικών κεφαλαίων από το εξωτερικό. Συνεπώς, η αναζήτηση διεθνών συνεργασιών με τους κατά περίπτωση κατάλληλους φορείς πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα^{11, 12}.

Η. Ο Ν. 4019/2011 καθώς και το *Σχέδιο Δράσης* ορθά θέτουν την προοπτική της στήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω των προγραμμάτων ΕΣΠΑ, ΕΤΕΑΝ και ΟΑΕΔ. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αξιοποιηθούν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό για να ενισχυθεί η κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.

¹¹ Ειδικότερα, η διαμόρφωση πολυετών προγραμμάτων εισαγωγής τεχνογνωσίας και πόρων, συμπεριλαμβανόμενων και χρηματοπιστωτικών, με το Mondragon και το Québec αποτελεί άμεση προτεραιότητα.

¹² Επισημαίνεται σχετικά ότι το Ινστιτούτο Εργασίας των ΓΣΕΕ / ΑΔΕΔΥ βρίσκεται σε διαδικασία ανάπτυξης εργαλείων υποβοήθησης της διαχείρισης κοινωνικών φορέων και επιχειρήσεων¹² σε συνεργασία με την ILO και την CICOPA